

CUPRINS

ABREVIERI.....	5

CAPITOLUL I

NOȚIUNI GENERALE DESPRE PROCLAMAREA EUROPEANĂ A

DREPTURILOR OMULUI.....	9
1. Consiliul Europei și proclamarea drepturilor omului	9
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	15
2.1. Organizarea și funcționarea Curții.....	16
2.2. Consecințele retragerii Rusiei din Consiliul Europei	17
2.2. Procedura în fața Curții.....	17
2.3. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului	20
3. Alte proceduri speciale	26
3.1. Măsurile provizorii	26
3.2. Procedura hotărârii pilot.....	27

CAPITOLUL II

NOȚIUNI GENERALE PRIVIND DREPTUL LA ACȚIUNE ÎN FAȚA CURȚII

EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI.....	31
1. Titularii acțiunii	31
2. Calitatea de victimă	31
3. Condițiile de admisibilitate.....	34
3.1. Generalități	34
3.2. Epuizarea căilor de recurs intern	35
3.3. Respectarea termenului de 6 luni (4 luni după intrarea în vigoare a Protocolului nr. 15).....	36
3.3.1. Data de la care începe să curgă termenul.....	37
3.4. Cererea să nu fie anonimă	38
3.5. <i>Non bis in idem</i>	38
3.5.1. Cererile redundante.....	38
3.5.2. Cererea să nu fi fost supusă unei alte jurisdicții internaționale	39
3.6. Cererea abuzivă	40
3.7. Incompatibilitatea cererii cu dispozițiile Convenției sau alePROTOCOALELOR sale.....	40
3.8. Cererea să nu fie vădit nefondată	41
3.9. Criteriul prejudiciului minim (prejudiciul nesemnificativ)	42
4. Principii directoare și metode de interpretare.....	43
4.1. Aplicarea directă a Convenției	43
4.2. Principiul subsidiarității.....	43
4.3. Marja națională de apreciere.....	44

4.4. Caracterul efectiv al drepturilor garantate și interpretarea dinamică și evolutivă a prevederilor Convenției.....	44
4.5. Interpretarea autonomă a dispozițiilor Convenției.....	46
CAPITOLUL III	
DREPTUL LA VIAȚĂ.....	47
Articolul 2. Dreptul la viață.....	47
1. Generalități	47
2. Titularii dreptului la viață. Persoanele care pot sesiza Curtea	48
3. Probleme speciale privind dreptul la viață. Limitele temporale ale dreptului la viață	49
4. Dreptul de a muri. Euthanasia. Moartea medical asistată.....	49
5. Obligațiile ce revin statelor în baza art. 2 din Convenție.....	50
5.1. Obligația de a proteja viața unei persoane	50
5.2. Obligația de prevenire.....	51
5.3. Obligația procedurală de a efectua o anchetă efectivă.....	56
6. Limitări ale dreptului la viață.....	58
6.1. Pedepsa capitală.....	59
6.2. Recurgerea la forța letală.....	60
CAPITOLUL IV	
INTERZICEREA TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE	63
Articolul 3. Interzicerea torturii.....	63
1. Noțiune și caracterizare	63
2. Nivelul de gravitate.....	64
3. Tortura	65
4. Tratamentele inumane	66
5. Pedepse inumane sau degradante.....	70
6. Tratamentele degradante.....	71
7. Sarcina probei în caz de tortură, tratamente inumane sau degradante	75
8. Obligațiile autorităților statale ce decurg din art. 3.....	76
8.1. Obligația de a preveni actele contrare art. 3	76
8.2. Obligația de a efectua o anchetă efectivă.....	77
9. Comitetul pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante.....	79
9.1. Constatările Comitetului pentru Prevenirea Torturii privind România	80
CAPITOLUL V	
INTERZICEREA SCLAVIEI ȘI A MUNCII FORȚATE.....	86
Articolul 4. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate	86
1. Noțiuni generale.....	86
2. Interzicerea sclaviei și a aservirii.....	87
2.1. Sclavia și aservirea. Noțiune.....	87
3. Interdicția muncii forțate sau obligatorii	87

4. Traficul de ființe umane	88
5. Obligații pozitive	89
6. Limite ale noțiunilor de „muncă forțată sau obligatorie”	89
CAPITOLUL VI	
DREPTUL LA LIBERTATE ȘI LA SIGURANȚĂ	92
Articolul 5. Dreptul la libertate și la siguranță	92
1. Noțiune și caracterizare	93
2. Privarea de libertate	93
3. Privarea de libertate licită (regularitatea detenției).....	95
4. Privările de libertate permise de art. 5 par. 1 din Convenție	97
5. Garanțiile persoanelor private de libertate.....	107
5.1. Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării	108
5.2. Dreptul de a fi prezentat în fața unui magistrat	109
5.3. Dreptul persoanei private de libertate la un „recurs” în fața unui tribunal	114
5.4. Dreptul la reparație în caz de detenție ilegală.....	116
CAPITOLUL VII	
DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL	118
Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil.....	118
1. Noțiune și caracterizare	118
2. Domeniul de aplicare.....	119
3. Beneficiarii garanțiilor prevăzute de art. 6 par. 1	119
4. Instanțele în fața cărora se aplică art. 6.....	119
4.1. Drepturile și obligațiile cu caracter civil	120
4.1.1. Noțiunea de „contestație ce poartă asupra”	120
4.1.2. Noțiunea de „drepturi și obligații”	120
4.1.3. Noțiunea „cu caracter civil”	121
4.2. Noțiunea de „acuzatie în materie penală”	126
4.2.1. Noțiunea de „acuzatie”	126
4.2.2. Noțiunea de „materie penală”	126
5. Garanțiile procesului echitabil.....	129
5.1. Dreptul de acces la instanță	130
5.1.1. Exigențele dreptului de acces la instanță	130
5.1.2. Dreptul de acces la instanță – drept concret și efectiv	131
5.1.3. Renunțarea la accesul la justiție.....	134
5.1.4. Limitări legitime	134
5.2. Garanții privitoare la instanță	136
5.2.1. Dreptul la un tribunal independent, imparțial și stabilit prin lege	136
5.3. Garanțiile procedurale	143
5.3.1. Dreptul la un proces echitabil	143
5.3.2. Egalitatea armelor și contradictorialitatea	143
5.4. Publicitatea procesului.....	146
5.5. Termenul rezonabil (durata procedurii).....	148
5.5.1. Determinarea duratei procedurii	148

5.5.2. Aprecierea termenului rezonabil.....	150
5.5.3. Dreptul la un recurs intern	152
5.6. Prezumția de nevinovăție.....	152
5.7. Administrarea probelor	155
5.7.1. Martorii	155
5.7.2. Expertizele	156
5.7.3. Folosirea martorilor anonimi și a agenților provocatori	156
5.7.4. Probele ilegale	157
5.7.5. Procedura de recunoaștere a acuzațiilor.....	158
5.8. Motivarea hotărârilor judecătorești.....	158
5.9. Dreptul de a compărea personal în instanță	159
5.10. Dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina.....	160
5.11. Alte probleme legate de judecarea echitabilă a unei cauze.....	161
6. Garanții specifice acordate acuzatului într-un proces penal	162
6.1. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației	162
6.2. Dreptul persoanei acuzate de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării	163
6.3. Dreptul la apărare	165
6.3.1. Dreptul de a se apăra singur.....	165
6.3.2. Dreptul de a fi asistat de un avocat ales.....	166
6.3.3. Dreptul la asistență gratuită	167
6.4. Dreptul acuzatului de a interoga martorii din proces.....	168
6.4.1. Dreptul de a pune întrebări martorilor acuzării.....	168
6.4.2. Dreptul de a cita și de a audia martorii apărării	170
6.5. Dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret.....	171

CAPITOLUL VIII

NICIO PEDEAPSĂ FĂRĂ LEGE	172
Articolul 7. Nicio pedeapsă fără lege.....	172
1. Noțiune și caracterizare	172
2. Legalitatea infracțiunilor și a pedepselor.....	177
3. Neretroactivitatea legii penale	178
4. Excepție de la principiul neretroactivității legii penale: aplicarea legii penale mai favorabile	180

CAPITOLUL IX

DREPTUL LA VIAȚĂ PRIVATĂ	181
Articolul 8. Dreptul la respectarea vieții private și de familie	181
1. Noțiune și caracterizare	181
2. Viața privată.....	182
2.1. Dreptul la viață privată personală	182
2.2. Dreptul la viață privată socială	191
2.3. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos	191
3. Dreptul la viață de familie	193
4. Dreptul la domiciliu.....	200

5. Respectarea dreptului la corespondență.....	202
6. Ingerința în exercitarea drepturilor garantate de art. 8 din Convenție	203
6.1. Condițiile ingerinței.....	204
CAPITOLUL X	
LIBERTATEA DE GÂNDIRE, DE CONȘTIINȚĂ ȘI DE RELIGIE.....	209
Articolul 9. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie	209
1. Noțiune și caracterizare	209
2. Titularii drepturilor prevăzute de art. 9.....	209
3. Libertatea de gândire	210
4. Libertatea de conștiință.....	210
5. Libertatea religioasă	211
6. Raportul dintre religie și stat	212
7. Relațiile dintre cult și membrii săi.....	213
8. Libertatea de manifestare a religiei și a convingerilor religioase	213
9. Aplicații practice.....	214
10. Limite ale drepturilor prevăzute de art. 9	215
CAPITOLUL XI	
LIBERTATEA DE EXPRIMARE	218
Articolul 10. Libertatea de exprimare.....	218
1. Noțiune și caracterizare	218
2. Libertatea de opinie	219
3. Libertatea de informare	219
4. Domeniul de aplicare al art. 10.....	220
5. Libertatea de exprimare și presa.....	221
6. Regimul de autorizare.....	221
7. Îndatoriri și responsabilități	222
8. Protecția surselor	223
9. Protecția avertizorilor de integritate	224
10. Libertatea de exprimare și Internetul.....	225
11. Libertatea de exprimare și dezbateră politică	227
12. Libertatea de exprimare și funcționarea justiției	228
13. Obligațiile statelor în baza art. 10.....	229
14. Limitele libertății de exprimare	230
14.1. Noțiunea de ingerință.....	230
14.2. Ingerința să fie prevăzută de lege	231
14.3. Ingerința să urmărească un scop legitim.....	232
14.4. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică	233
14.5. Proporționalitatea ingerinței	234
CAPITOLUL XII	
DREPTUL LA LIBERTATEA DE INTRUNIRE SI DE ASOCIERE	238
Articolul 11. Libertatea de întrunire și de asociere.....	238
1. Noțiuni introductive.....	238

2. Libertatea de întrunire.....	239
3. Obligațiile statelor în baza art. 11	240
4. Libertatea de asociere	241
4.1. Noțiune	241
4.2. Aplicații practice – Tipologii specifice de asociații.....	242
5. Libertatea sindicală.....	244
5.1. Dreptul la grevă.....	245
5.2. Restricții ale dreptului la greva privind anumite categorii profesionale	246
6. Limitări ale drepturilor prevăzute de art. 11	247
6.1. Restricții aduse libertății de întrunire.....	248
6.2. Restricții privind libertatea de asociere	249
CAPITOLUL XIII	
DREPTUL LA CASATORIE.....	250
Articolul 12. Dreptul la căsătorie.....	250
1. Noțiuni generale.....	250
2. Dreptul la căsătorie	250
2.1. Titularii dreptului la căsătorie.....	250
2.2. Divorțul.....	251
3. Dreptul de a întemeia o familie.....	252
4. Limitări ale dreptului la căsătorie	252
5. Egalitatea între soți. Caracterizare și aplicații practice	253
CAPITOLUL XIV	
DREPTUL LA UN RECURS EFECTIV	255
Articolul 13. Dreptul la un remediu efectiv	255
1. Noțiune și caracterizare	255
2. Natura juridică a dreptului la un recurs efectiv.....	256
3. Condițiile exercitării dreptului la un recurs efectiv	257
3.1. Caracterul efectiv al unui recurs	257
3.2. Noțiunea de „instanță națională”	258
3.3. Noțiunea de „încălcare serioasă și legitimă”	259
4. Domeniul de aplicabilitate al art. 13	260
5. Corelația dintre dreptul prevăzut de art. 13 și alte drepturi prevăzute de Convenție.....	261
5.1. Corelația dintre art. 13 și art. 2 din Convenție.....	261
5.2. Corelația dintre art. 13 și art. 3 din Convenție.....	262
5.3. Art. 13 raportat la art. 5 din Convenție	264
5.4. Art. 13 raportat la art. 6 din Convenție	264
5.5. Art. 13 raportat la art. 8 din Convenție	265
CAPITOLUL XV	
DREPTUL LA NEDISCRIMINARE.....	266
Articolul 14. Interzicerea discriminării.....	266
1. Noțiune și caracterizare	266

2. Motivele de discriminare	267
3. Formele de discriminare	267
4. Condițiile discriminării	268
5. Extinderea protecției art. 14.....	271
6. Protocolul nr. 12 adițional la Convenție	272
CAPITOLUL XVI	
DEROGAREA IN CAZ DE STARE DE URGENTA	274
Articolul 15. Derogarea în caz de stare de urgență.....	274
1. Noțiuni și caracterizare	274
2. Cazurile de autorizare a măsurilor derogatorii	275
3. Caracterul de necesitate al măsurii derogatorii.....	276
4. Obiectul măsurilor derogatorii.....	278
5. Condițiile de formă ale măsurilor derogatorii	278
6. Pandemia SARS COV 2 și situația României	279
CAPITOLUL XVII	
INTERZICEREA ABUZULUI DE DREPT	281
Articolul 17. Interzicerea abuzului de drept	281
1. Noțiuni generale	281
2. Destinatarul art. 17	282
3. Noțiunea de abuz de drept	282
4. Domeniul de aplicare al art. 17.....	283
5. Aplicabilitate practică.....	284
CAPITOLUL XVIII	
LIMITAREA FOLOSIRII RESTRÂNGERII DREPTURILOR.....	288
Articolul 18. Limitarea folosirii restrângerii drepturilor	288
1. Considerații generale	288
2. Domeniul de aplicare al art. 18.....	289
3. Scopul restrângerilor.....	290
4. Aspecte legate de probatoriu	292
5. Aplicații Practice	293
6. Aplicarea art. 18 și procedura prevăzută de art. 46 par. 4 din Convenție.....	294
CAPITOLUL XIX	
DREPTUL DE PROPRIETATE	296
Articolul 1 din primul Protocol adițional. Protecția proprietății.....	296
1. Noțiuni generale	296
2. Noțiunea de „bun”	297
2.1. Noțiunea de „speranță legitimă”	298
2.2. Aplicații practice.....	299
2.2.1. Speranța legitimă bazată pe un act juridic	299
2.2.2. Speranța legitimă bazată pe o prevedere legală.....	299

2.2.3. Jurisprudența instanțelor ca bază a speranței legitime	300
3. Limitări ale dreptului de proprietate	300
4. Privarea de proprietate	301
4.1. Condițiile privării de proprietate.....	302
4.1.1. Privarea de proprietate trebuie să fie prevăzută de lege (legalitatea privării de proprietate)	302
4.1.2. Privarea de proprietate să fie făcută pentru un interes de utilitate publică (interesul legitim).....	303
4.1.3. Privarea de proprietate să fie conformă normelor de drept internațional	303
4.1.4. Acordarea unei indemnizații.....	304
5. Exercițarea folosinței bunurilor conform interesului general	305
6. Proporționalitatea.....	306
7. Restituirea bunurilor preluate de fostele state totalitare	307
CAPITOLUL XX	
DREPTUL LA INSTRUIRE	309
Articolul 2 din primul Protocol. Dreptul la instruire	309
1. Dreptul la instruire – generalități, titulari, conținut	309
2. Limitarea dreptului la instruire	310
2.1. Limitări în funcție de limbă	310
2.2. Normele și examenul de admitere	310
2.3. Taxele de școlarizare	311
2.4. Limitări referitoare la naționalitate	311
2.5. Limitări legate de eventuale probleme judiciare.....	311
2.6. Limitări ce decurg din sancțiuni disciplinare	312
2.7. Limitări ce au ca scop protejarea sănătății	312
3. Dreptul părinților la respectarea convingerilor lor religioase și filozofice în educația copiilor lor	312
4. Aplicații practice.....	313
CAPITOLUL XXI	
DREPTUL LA ALEGERI LIBERE.....	314
Articolul 3 din primul Protocol. Dreptul la alegeri libere.....	314
1. Reglementare și caracterizare	314
2. Domeniul de aplicabilitate	315
3. Dreptul de vot (Dreptul de alege). Limite.....	316
4. Dreptul de a fi ales și dreptul de a-și exercita mandatul. Limite	318
CAPITOLUL XXII	
LIBERTATEA DE CIRCULAȚIE.....	321
Articolul 2 din Protocolul nr. 4. Libertatea de circulație	321
1. Noțiune și reglementare	321

2. Conținutul libertății de circulație	322
2.1. Dreptul la liberă circulație în interiorul unui stat.....	322
2.2. Dreptul de a-și alege reședința	322
2.3. Dreptul de a părăsi un stat.....	323
3. Limitări ale libertății de circulație	323
CAPITOLUL XXIII	
INTERZICEREA EXPULZĂRII PROPRIILOR CETĂȚENI	327
Articolul 3 din Protocolul nr. 4. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni	327
1. Noțiuni și caracterizare	327
2. Aplicații practice.....	329
CAPITOLUL XXIV	
INTERZICEREA EXPULZĂRILOR COLECTIVE DE STRĂINI	330
Articolul 4 din Protocolul nr. 4. Interzicerea expulzărilor colective de străini.....	330
1. Terminologie și caracterizare	330
1.1. Noțiunea de „expulzare colectivă”	330
1.2. Noțiunea de „străini” și domeniul de aplicare	331
2. Aplicații practice.....	332
CAPITOLUL XXV	
GARANȚIILE PROCEDURALE ÎN CAZUL EXPULZĂRII DE STRĂINI.....	335
Articolul 1 din Protocolul nr. 7. Garanțiile procedurale în cazul expulzărilor de străini	335
1. Noțiuni generale	335
2. Noțiunea de străini care „își au reședința în mod legal”	336
3. Noțiunea de „expulzare”	337
4. Garanțiile aplicabile.....	337
5. Excepții și limitări ale acestor garanții	339
CAPITOLUL XXVI	
DREPTUL DE A NU FI JUDECAT SAU PEDEPSIT DE DOUA ORI (<i>NON BIS IN IDEM</i>).....	340
Articolul 4 din Protocolul nr. 7. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori.....	340
1. Reglementare	340
2. Condițiile ce trebuie îndeplinite de principiul <i>non bis in idem</i>	341
2.1. Cele două proceduri trebuie să fie de natură „penală”	341
2.2. Cele două proceduri trebuie să vizeze aceeași infracțiune (elementul „idem”)	343
2.3. Dacă există repetarea aceleiași proceduri (elementul „bis”)	345
2.4. Cele două proceduri penale trebuie să fie desfășurate de autoritățile aceluiași stat (teritorialitatea procedurilor).....	349

ANEXE

CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A
LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE 350

CONVENTIA EUROPEANA PENTRU PREVENIREA TORTURII SI A
PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE 383

Bibliografie 391